Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Інститут електроенергетики

Електротехнічний факультет

Кафедра перекладу

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

кваліфікаційної роботи ступеню магістр

студента Кальченка М. О.

академічної групи 035м-22-1

спеціальності 035 Філологія

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»

на тему «Особливості ідіоматичних виразів та усталених словосполучень у художньому тексті як проблема перекладу (на матеріалі роману Е. Гемінгвея «Старий і море» та його перекладу М. Пінчевським)»

Керівник	Призвіще, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інстиицційною	
Кваліфікаційної роботи	Бойко Я. В.	85	добре	

Рецензент	Нестерова О.Ю.	84	добре	

Нормоконтролер	Короткова С.В.			

Дніпро

2023

ЗАТВЕРДЖЕНО:
завідувач кафедри перекладу
_____ Висоцька Т.М.
«_____»_____2023 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню магістр

студенту **Кальченку М.О** **академічної групи** **035м-22-1**

напрям **035 Філологія**

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»

на тему «Особливості ідіоматичних виразів та усталених словосполучень у художньому тексті як проблема перекладу (на матеріалі роману Е. Гемінгвея «Старий і море» та його перекладу М. Пінчевським)»

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від № 1372-с від 13.11.2023 р.

Розділ	Зміст	Термін виконання
Розділ 1	*Дослідити проблематику визначення фразеологічних одиниць та ідіоматичних виразів у мовознавстві, перекладознавстві, та специфіку їх перекладу в художньому дискурсі*	**08.10.2023**
Розділ 2	*Проаналізувати особливості відтворення ідіоматичних виразів та спосіб їх перекладу у художньому дискурсі*	**30.11.2023**

Завдання видано _____ к.ф.н., доц Бойко Я. В.
(підпис керівника) (прізвище, ініціали)

Дата видачі 01.09.2023

Дата подання до екзаменаційної комісії 08.12.2023

Прийнято до виконання _____ Кальченко М.О.
(підпис студента) (прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 59 с., 96 джерел.

Об’єкт дослідження: ідіоматичні та усталені вирази у художньому дискурсі.

Мета кваліфікаційної роботи: визначення особливостей функціонування та семантики ідіоматичних виразів у перекладацькому аспекті.

Ціль дослідження: дослідити проблематику визначення фразеологізмів та ідіоматичних виразів, що функціонують в англійській та українській мовах, визначити найбільш поширені способи еквівалентного відтворення українською мовою ідіоматичних виразів у перекладах текстів англомовного художнього дискурсу.

Методи дослідження: аналіз, синтез та порівняльний методи.

У теоретичній частині досліджується проблематика визначення фразеологічних одиниць та ідіоматичних виразів у мовознавстві, перекладознавстві, та специфіку їх перекладу в художньому дискурсі.

У практичній частині проаналізовано особливості відтворення ідіоматичних виразів та спосіб їх перекладу у художньому дискурсі. Матеріалом для дослідження став текст повісті Е. Гемінґвея «Старий і море» та її переклад українською мовою М. Пінчевського.

Теоретична новизна роботи вміщена у ґрунтовний аналіз функціонування ідіоматичних виразів у художній літературі, визначення найефективніших способів адекватного перекладу фразеологізмів з англійської на українську мову, а також дослідження перекладацьких трансформацій.

Практичне значення дослідження полягає у можливості застосування результатів у теорії перекладу, філології, зіставного мовознавства, може використовуватись для подальших досліджень аспектів перекладу ідіоматичних виразів з англійської на українську мову у художньому дискурсі.

Ключові слова: ІДІОМАТИЧНІ ВИРАЗИ, ХУДОЖНІЙ ДИСКУРС, ПЕРЕКЛАД ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ, ЕКВІВАЛЕНТ, ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ, ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ.

SUMMARY

Qualification work: 59 p., 96 sources.

The object of research: idiomatic and established expressions in artistic discourse.

Purpose of the qualification work: to determine the peculiarities of functioning and semantics of idiomatic expressions in the translation aspect.

Objective: to study the problems of defining phraseological units and idiomatic expressions functioning in English and Ukrainian, to identify the most common ways of equivalent reproduction of idiomatic expressions in Ukrainian in translations of English-language fiction texts.

Research methods: analysis, synthesis and comparative methods.

The theoretical part of the study examines the problems of defining phraseological units and idiomatic expressions in linguistics and translation studies, as well as the specifics of their translation in literary discourse.

The practical part analyses the peculiarities of reproducing idiomatic expressions and the way they are translated in literary discourse. The material for the study is the text of the novel “The Old Man and the Sea” by E. Hemingway and its translation into Ukrainian by M. Pinchevsky.

The theoretical novelty of the work lies in the thorough analysis of the functioning of idiomatic expressions in fiction, the identification of the most effective ways of adequate translation of phraseological units from English into Ukrainian, as well as the study of translation transformations.

The practical significance of the study lies in the use of the results, which are a certain contribution to the general theory of translation, philology, and comparative linguistics, and can be used as a basic material for further research into the aspects of translation of idiomatic expressions from English into Ukrainian in fiction.

Keywords: IDIOMATIC EXPRESSIONS, LITERARY DISCOURSE, TRANSLATION OF A LITERARY TEXT, EQUIVALENT REPRODUCTION, PHRASEOLOGICAL UNITS, TRANSLATION TRANSFORMATIONS.

ЗМІСТ

ВСТУП 6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ІДІОМАТИЧНИХ ВИРАЗІВ У МОВОЗНАВСТВІ І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ 9
1.1 Проблематика визначення фразеологічних одиниць та ідіоматичних виразів у мовознавстві 9
1.2 Ідіоматичні вирази як перекладознавча проблема 16
1.3 Особливості художнього дискурсу та специфіка його перекладу 25
Висновки до розділу 1……..……..30
РОЗДІЛ 2 ПРОБЛЕМАТИКА ВІДТВОРЕННЯ ІДІОМАТИЧНИХ ВИРАЗІВ ТА ІХ ПОХІДНИХ У ПЕРЕКЛАДІ ТЕКСТІВ ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ..... 32
2.1 Способи еквівалентного відтворення англомовних фразеологічних одиниць та ідіоматичних виразів українською мовою 32
2.2 Перекладацькі трансформації при адекватному відтворенні значень англомовних фразеологізмів..... **Помилка! Закладку не визначено.**
Висновки до розділу 2 48
ВИСНОВКИ..... 49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 50

ВСТУП

Наразі, вивчення ідіоматичних виразів та фразеологізмів знаходиться в центрі уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Феномен ідіом та фразеологізмів кілька десятиліть викликає незгасний інтерес у літературознавців, мовознавців і культурологів. **Актуальність** теми визначається поглибленим інтересом сучасної лінгвістики до вивчення ідіоматичних виразів та фразеологізмів як мовного явища, а також особливостей її функціонування в текстах різноманітних дискурсів. Також, актуальність дослідження обумовлена фокусом аналізу на функціонування ідіоматичних виразів та фразеологізмів та особливостей їх перекладу.

Теоретичним підґрунтям дослідження стали роботи таких науковців, як М. Ф. Алефіренко, А. М. Архангельська, Я. А. Баран, В. М. Білоноженко, Т. Ю. Григор'єва тощо.

У пропонованій роботі **метою** є визначення особливостей функціонування та семантики ідіоматичних виразів у перекладацькому аспекті.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

− дослідити проблематику визначення фразеологізмів та ідіоматичних виразів, що функціонують в англійській та українській мовах;

− встановити основні проблеми, що виникають під час перекладу ідіоматичних виразів;

− проаналізувати особливості художнього дискурсу, а також специфіку його перекладу українською мовою;

− дослідити семантичну класифікацію ідіоматичних виразів у художньому дискурсі, а також їх функціонування;

− визначити найбільш поширені способи еквівалентного відтворення українською мовою ідіоматичних виразів у перекладах текстів англомовного художнього спрямування на прикладі повісті Е Гемінґвея «Старий та море» в перекладі М. Пінчевського**.**

Об’єкт дослідження – ідіоматичні та усталені вирази у художньому дискурсі.

Предмет дослідження – особливості перекладу ідіоматичних та усталених виразів з англійської на українську мову.

У дослідженні було використано три групи методів: теоретичний метод в дослідженні ідіоматичних виразів передбачає аналіз теоретичних аспектів цих виразів. Цей підхід орієнтований на розуміння природи і структури ідіоматичних виразів, а також на вивчення теоретичних підходів до їх перекладу. Дослідники можуть розглядати ідіоматичні вирази з точки зору синтаксису, семантики, походження, та інших теоретичних аспектів. Такий метод допомагає зрозуміти природу ідіоматичних виразів і створити теоретичну базу для їх перекладу.

Метод аналізу зосереджений на вивченні особливостей та тенденцій, що виникають при перекладі ідіоматичних виразів, особливо в художньому дискурсі. Дослідження включає в себе аналіз конкретних прикладів ідіоматичних виразів і їхніх еквівалентів у цільовій мові. Дослідники вивчають, як перекладацькі рішення впливають на збереження смислу, стилю та ефективності оригінального тексту.

Метод індукції використовується для виведення загальних висновків на основі аналізу окремих фактів. У контексті дослідження ідіоматичних виразів, цей метод використовується для виведення загальних правил або тенденцій, що стосуються перекладу ідіоматичних виразів. Наприклад, дослідники можуть аналізувати різні способи перекладу певного ідіоматичного виразу і на основі цього аналізу вивести загальний підхід до перекладу ідіом.

Ці три методи можуть використовуватися окремо або у поєднанні для більш глибокого дослідження ідіоматичних виразів і покращення якості їх перекладу. Важливо зауважити, що ідіоматичні вирази можуть бути важкі для перекладу через їх особливості, і ці методи допомагають розв'язати цю проблему та зробити переклад більш точним і ефективним.

Наукова новизна дослідження обумовлена насамперед тим, що у ньому вміщено ґрунтовний аналіз функціонування ідіоматичних виразів у художній літературі, визначення найефективніших способів адекватного перекладу фразеологізмів з англійської на українську мову, а також дослідження перекладацьких трансформацій з прикладами на основі повісті Е. Гемінґвея «Старий та море».

Практичне значення. Отримані у дипломній роботі результати є певним внеском до загальної теорії перекладу, філології, зіставного мовознавства, зокрема зіставної лексикології, зіставної граматики англійської та української мов. Подане дослідження також може використовуватись як базовий матеріал для подальших досліджень аспектів перекладу ідіоматичних виразів з англійської на українську мову у художньому дискурсі.

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаної літератури (96 одиниць). Зміст роботи висвітлено на 52 сторінках основного тексту.

Апробація роботи: матеріали цієї роботи апробовані на І Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих учених «Наука в епоху соціокультурних змін: реалії та перспективи», яка відбулась 27 жовтня 2023 за темою «Особливості ідіоматичних виразів та усталених словосполучень у художньому тексті як проблема перекладу».

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ІДІОМАТИЧНИХ ВИРАЗІВ У МОВОЗНАВСТВІ І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

1.1 Проблематика визначення фразеологічних одиниць та ідіоматичних виразів у мовознавстві

Фразеологія почала вважатися незалежною лінгвістичною дисципліною зовсім нещодавно, внаслідок чого досі не існує єдиної думки про питання її вивчення. Думки лінгвістів розходяться про способи вивчення фразеології. Навіть у наш час методи вивчення даної дисципліни опрацьовані не в достатній мірі.

Сучасні дослідження щодо сутності поняття «фразеологія» дають змогу встановити, що це поняття має кілька визначень З погляду лінгвістики, термін використовується на позначення галузі мовознавства, фокусом якої є вивчення стійких словосполучень з ускладненою семантикою, та які не породжуються структурно-семантичними моделями змінних поєднань» [3]. Такі стійкі словосполучення визначаються як **«фразеологізми» / «фразеологічні одиниці», «фразеологічні звороти».** Вітчизняні дослідники виокремлюють широкий (О. Важеніна, В. І. Воскобойник) та вузький (Л. Г. Скрипник) підходи до визначення поняття фразеології.

Аналізуючи етимологічне походження терміну «фразеологія», О. Важеніна розглядає його погляду широкого підходу. Дослідниця зазначає, що фразеологія може розумітись як «наука про фразу», хоча у більшості випадків, позначає не саму науку, а її матеріал [12].

Словник-довідник «Фразеологія перекладів Миколи Лукаша» містить таке визначення поняття фразеології: фразеологія «*охоплює українську ідіоматику, пареміологію, перифрази, тавтологічні словосполучення, усталені порівняння, традиційні формули припрошення, побажання, клятв, божби, прокльонів, каламбурні словосполучення, вирази розмовних кліше тощо, уживані в мові*

Лукашевих перекладів» [67]. Однак визначння фразеологічного словника не враховує такі одиниці, що є об’єктами дослідження фразеології, як: сталі словосполучення, прислів’я, приказки, крилаті вирази, усталені порівняння, складені терміни, не фразеологізовані тавтологічні словосполучення типу, перифрастичні словосполучення; не вважаються фразеологізмами і службові частини мови, а також складені сполучники.

З погляду вузького підходу, поняття фразеологізму розглядає Л. Г. Скрипник. Дослідниця зазначає, що фразеологія є наукою, яка вивчає стійкі словосполучення, що складаються з двох та більше слів та формують семантичну цілісність, реалізовану у перебігу мовлення у якості готових словесних формул [60].

У нашій роботі, за робоче визначення поняття фразеології буде прийняте таке, як: фразеологія – галузь мовознавства, об’єктом вивчення якої є стійкі словосполучення з ускладненою семантикою, які не утворюються за породжуваними структурно-семантичними моделями змінних поєднань.

Як вже було зазначено, об’єктом дослідження фразеології є такі лінгвістичні одиниці, як: «фразеологізм», «фразеологічна одиниця», «фразема», «ідіома», «фразеосполучення», «фразеологічний вислів», «фразеологічний вираз», «стійке сполучення», «стійка сполука» тощо [8]. Однак ці терміни не є тотожними. На думку М. Ф. Алефіренко, термін «фразеологічна одиниця» слугує як видовий засіб номінації різноманітних елементів фразеологічної підсистеми, тоді як термін «фразема» з засобом номінації *реальних фразеологічних утворень, у яких об’єктивуються фразеологічні одиниці»* [1].

Навпроти, В. Д. Ужченко не розмежовує поняття «фразеологічна одиниця», «фразеологізм», «фразема», «фразеологічний вислів», «фразеологічний вираз», «ідіома». На думку науковця, усі ці терміни можуть бути об’єднані як синонімічні найменування аналізованих одиниць мови з метою їх виключно стилістичного урізноманітнення [65]. Наявність таких протилежних думок обумовила необхідність встановлення загальноприйнятих рис, які б

характеризувати усі фразеологізми. Проте, такі науковці, як Я. А. Баран, М. І. Зимомря [5], О. М. Голуб [16]) схиляються до тенденції, що наразі існує необхідність:

1) виокремлювати кілька характерних рис фразеологічних одиниць;

2) розуміти відносність цих характерних рис;

3) чітко розуміти природу фразеологізмів відносно аспекту дослідження;

4) постійно зіставляти вільне словосполучення і фразеологічне, з одного боку, і слово та фразеологічну одиницю, з другого боку;

5) аналізувати характерні риси фразеологічних одиниць як антонімічні, діалектичні, константні й варіативні, лінгвістично абстрактні й екстралінгвістично конкретні.

Розглядаючи підходи до визначення поняття фразеологічної одиниці, зазначимо, що на думку Я. А. Баран, фразеологічна одиниця є сталою комбінацію словесних знаків, яка існує у мові на сучасному етапі її історичного розвитку, характерними рисами якої є:

– граничність, цілісність, яка реалізовується у мовленні носіїв мови;

– наявність внутрішнього тісного зв’язку між складовими;

– наявність у складі кількох фразеологічних одиниць, що знаходяться у відомій послідовності;

– наявність граматичної організації відповідно до правил утворення словосполучень та речень;

– наявність конкретного, загальноприйнятого та визначеного значення, яке є різною мірою комбінаторним у ставленні до значень елементів, але стабільним щодо зазначеного або вираженого [6].

В. М. Білоноженко вважає, поняття фразеологічної одиниці, фразеологізму, фразеологічного звороту можуть бути визначені як словосполучення, у якому семантична монолітність (цілісність номінації) переважає над структурною роз'єднаністю складових елементів, а ознаки предмета – підпорядковані

цілісному значенню, наслідком його є функціонування фразеологічної одиниці, фразеологізму, фразеологічного звороту як еквіваленту окремого слова [8].

На думку О. В. Бобкова, «фразеологічна одиниця експресивно-емоційно забарвлює той сенс, носієм якої вона є, уподібнюючись тим лексемам, які не стільки називають особу, предмет, процес або явище, скільки ілюструють або називають їх, тобто характеризують і виявляють ставлення мовця до об'єкта мовлення» [9, с. 368].

З. Корнєва зазначає, що фразеологізми є стійкими поєднаннями слів, характерними рисами яких є роздільнооформленість, сполучуваність компонентів. Значення фразеологізмів є результатом семантичного перетворення компонентного складу» [32].

Отже, на основі теоретичного аналізу можемо зробити висновки про те, що вітчизняні мовознавці наводять такі критерії фразеологізмів, як:

- семантична цілісність (Л. Г. Скрипник);
- відтворюваність (М. Ф. Алефіренко, Л. Г. Скрипник,); «надслівність» (Л. Г. Скрипник);
- стійкість;
- еквівалентність слову;
- наявність не менше ніж двох повнозначних слів, експресивність (В. Д. Ужченко).

Однак наразі все ще не можна стверджувати про наявність системи релевантних ознак, якими характеризується фразеологізм.

Дослідники аналізують також і поняття ідіом або ідіоматичних одиниць. У сучасній лінгвістиці сформовано два погляди на сутність поняття ідіоматичних одиниць – «*широкий підхід*» та «*вузький підхід*». З погляду вузького підходу, ідіомами вважається лише такі «*стійкі словосполуки, семантика яких не виводиться зі значень її складників, а інтегрована ними формально; виникає внаслідок утрати мотиваційних відношень*» [25, 63].

У вітчизняному мовознавстві для ідіоми закріпився термін «*фразеологічне зрощення*». А. М. Недосека, Ю.В. Косенко наводять класифікацію, яка включає розподіл фразеологічних одиниць на такі складові, як:

– фразеологічні зрощення (або ідіоми у вузькому значенні);

– фразеологічні єдності;

– фразеологічні сполучення.

Фразеологічні зрощення характеризуються невмотивованістю складу зворотів (тобто з суми складових таких фразеологічних одиниць неможливо дізнатися про загальний зміст одиниці) та абсолютною семантичною єдністю компонентів [41, 76].

Серед фразеологічних зрощень В. Б Приходько виділяє наступні підтипи [52]:

1) Фразеологічні зрощення, у складі яких є так звані «слова- некротизми» (лексичні архаїзми, історизми та інші лексеми, що вийшли з ужитку мовлення). Наприклад, англійська ідіома "*to buy a pig in a poke*" на позначення невигідного та невдалого придбання чогось, що не було уважно розглянуто передусім (відповідно в українській мові – «купувати кота в мішку». Лексема "*a poke*" позначає «мішок» і є архаїзмом (сучасний "*sack*"), і в сучасній англійській мові не вживається, окрім поданої ідіоматичної одиниці.

2) Фразеологічні зрощення, що містять граматичні архаїзми, які є синтаксично неподільним цілим. Наприклад: "*to wear one's heart on one's sleeve*" означає «бути відкритим, відвертим», а власні значення «серце і в рукаві» не відіграють жодної ролі, адже неможливо пояснити, чому відвертість пов'язана з рукавом [45].

Серед іноземних дослідників проблемою визначення ідіоматичних одиниць займались такі відомі вчені як Шарль Балі у своїй праці "*Traité de stylistique française*" та Альберт Сеше, їх також займало питання о тісних фразеологічних групах. Вони виділяли два популярні типи фразеологічних груп і словосполучень:

1) індивідуальні сполучення слів, які є випадковими і нестійкими; тобто такі, в яких зв'язок між частинами фрази розпадається одразу після її утворення і слова, що її утворюють, мають повну свободу поєднуватись по-іншому;

2) фразеологічні речення чи звороти звичні, стійкі, у яких слова вступаючи в тісний зв'язок для вираження певної ідеї, одного образу, втрачають свою самостійність, стають невіддільними і мають сенс тільки у нерозривній єдності словосполучення [73].

Ш. Балі стверджує, якщо у групі слів кожна графічна єдність втрачає частину свого індивідуального змісту або ж взагалі не зберігає жодного значення, якщо поєднання цих елементів представляється цілісною смисловою єдністю, то перед нами складне речення, фразеологічний мовний зворот. Між цими двома крайніми полюсами, на думку Ш. Балі, знаходиться маса проміжних випадків. Проте Балі відмовляється від систематизації та класифікації різноманітних фразеологічних груп. Він пропонує розрізняти тільки два основні типи сталих словосполучень: *фразеологічний ряд* (або звична фразеологічна група), в якій поєднання слів відносно вільне та можливі деякі варіації, і *фразеологічна єдність*, в якому втрачається індивідуальний сенс слів-компонентів [73].

У фразеологічній єдності значення цілого ніколи не дорівнює сумі значень еквівалентів. Це якісно нове значення, що виникло у результаті певного поєднання слів. Як писав Шарль Балі, фразеологічна єдність має як зовнішні, так і внутрішні ознаки. Зовнішні ознаки – формальні, оманливі та непостійні, вони на мають вирішальної ролі. До них відносяться незмінний порядок слів та неможливість замінити жодне зі слів синонімом чи іншим словом, що не входить до цієї фразеологічної єдності [73]. Внутрішні ознаки – не абсолютні, але істотні, до них належать можливість замістити поєднання слів одним словом, еквівалентним за смислом; забуття сенсу складників елементів фрази, смислова нерозкладність вислову на елементи, омонімічна віддаленість від його існуючих вільних поєднань; наявність архаїзмів; невідповідність будови фрази живим

формам синтаксичних відносин, еліпси, плеоназми у складі фрази; іноді своєрідність вимови.

Пояснюючи поняття фразеологічної єдності і фразеологічної групи, Балі також зазначає їх відмінності з боку естетики слова. Він вважає, що вдале використання фразеологічних єдностей не зменшує виразності стилю, а навпаки, фразеологічні єдності однорідні з простими словами. Там, де сполучення слів вже фіксоване, оригінальність недоречна, адже порушувати композицію цієї єдності те ж саме, що і ламати морфологічну структуру окремого слова. Проте це не стосується інших менш зв'язаних фразеологічних груп, різновидом яких є так звані кліше. Кліше – це готові, успадковані вирази, «*крилаті вислови*», а саме «*сталі словесні формули (влучні вислови, звороти мови, окремі слова), висловлювання видатних осіб, цитати з літературних творів, які набули узагальненого змісту, та ін*ше». Проте на думку Шарля Балі крилаті вислови це лише умовна декорація, що прикриває нестачу оригінального стилю і красномовства, а здаються ефектними такі кліше лише в соціальній атмосфері безкультур'я чи напівосвідченості [73].

Останнім часом, вітчизняні фразеологи аналізують також питання синтаксичних конструкцій. В сучасній українській мові їх кваліфікують як фразеологізовані речення, як один із типів нечленованих речень, частково фразеологізовані складні речення підрядно-сурядного типу в українській мові. На сьогодні, цей аспект українського мовознавства досліджений лише поверхнево, її порушували в контексті вивчення фразеологічних утворень у структурі складного речення діалогічного мовлення, фразеологізації речень, будови та лексичного наповнення фразеосхем складнопідрядних речень в усному мовленні, частково фразеологізованих складних речень підрядно-сурядного типу. Низці фразових дієслів притаманні деякі ознаки фразеологічної єдності, йдеться про лексичну повну неподільність. Заміна післяйменника у складі такого фразового дієслова, а також підстановка синоніма смислового дієслова призводить або до руйнування образності, що властива даному фразовому

дієслову, або до зміни його експресивного сенсу [51]. Згідно з словником Cambridge dictionary дієслово *to come* налічує 23 синонімічних рядка, що містять 116 синонімів. Також смислове дієслово *to come* формує фразові дієслова різних значень з 29 післяйменниками [80]. Така варіативність значень наочно демонструє неможливість заміни як смислової, так і адвербіальної частини даного фразового дієслова. Отже, фразове дієслово постає мовленнєвим зворотом, сенс якого складається зі слів, що входять до його складу. Низку фразових дієслів можна розчленувати. У такому випадку можна провести синонімічну заміну одного з його конституєнтів.

Проаналізувавши вищевказані визначення поняття «фразеологізм», запропоновані різними дослідниками, ми наводимо сумарне визначення: фразеологізм – це стале словосполучення, у якому семантична незмінність переважає над структурною роздільністю складових його елементів. Фразеологізму зазвичай властива цілісність значення, він виконує функцію в складі речення як еквівалент окремого слова. Головними ознаками фразеологізму виступають: стійкість, відтворюваність, виразність, цілісність, тощо.

1.2 Ідіоматичні вирази як перекладознавча проблема

Переклад ідіоматичних виразів пов’язаний з вирішенням цілого ряду лінгвістичних, літературознавчих, культурологічних, філософських і навіть психологічних проблем. Необхідність правильного підходу до вивчення способів перекладу ідіоматичних виразів обумовлена важливістю адекватної передачі образної інформації і відтворення стилістичного ефекту вихідного тексту в перекладі. Сукупність лінгвістичного і культурного аспектів викликає основні труднощі при перекладі ідіоматичних виразів. Розглянемо, в чому ж полягають основні складнощі перекладу ідіоматичних виразів. При перекладі певного тексту з іноземної мови, перекладачеві, в першу чергу, необхідно вміти

розпізнати ідіоматичний вираз в тексті оригіналу. В іншому випадку, існує ризик буквального перекладу, що може призвести до спотворення сенсу або повної його відсутності в перекладі. В цьому випадку, перекладач може використовувати спеціалізовані фразеологічні словники, мати високу мовну ерудицію та широке коло знань [15].

Наступним після встановлення ідіоматичних виразів завданням є їх найбільш адекватна передача мовою перекладу. В цьому випадку, важливим аспектом є наявність професійної компетенції перекладача – досвідчений перекладач повинен не тільки володіти широким фразеологічним багажем як рідної мови, так і мови перекладу, знаходити в обох мовах адекватні відповідності, але і вміти підібрати найбільш вдалий спосіб передачі сталого поєднання, що не завжди полягає у пошуку аналогічного йому звороту в мові перекладу. Більш того, іноді для найкращого збереження стилю і сенсу тексту перекладач може використовувати фразеологічні одиниці в тексті перекладу за їх відсутності в оригіналі – це може бути доречно при наявності відповідного навику і перекладацького «чуття» [69].

Основні труднощі, з якими можна зіткнутися при перекладі ідіоматичних виразів, полягають у повній відсутності аналогу в мові перекладу; наявності аналогічних за змістом, але різних за сферою вживання і відтінку звучання ідіоматичних виразів у мові перекладу (наприклад, ідіоматичний вираз у одній мові може мати позитивну конотацію, а її аналог в іншій мові – протилежне значення); а також в загальній відмінності в контексті, частотності, прийнятності вживання тих чи інших зворотів у різних мовах – культурною специфікою.

Також, складнощі перекладу ідіоматичних виразів полягають у відмінностях структури таких виразів. У нашій роботі за основу ми взяли структурну класифікацію Л. Комар, у якій класифікація ідіоматичних виразів формується відповідно до їх граматичної структури. Залежно від того, якої частини мови еквівалентний ідіоматичний вираз у цілому, дослідниця виокремлює наступні групи:

1) субстантивні ідіоматичні вирази;

2) дієслівні ідіоматичні вирази;

3) ад'єктивні ідіоматичні вирази, які в свою чергу поділяються на компаративні (порівняльні) і некомпаративні;

4) адвербіальні ідіоматичні вирази [30].

З огляду на те, що в українській мові, ідіоматичні вирази відрізняються за структурою, що зумовлене відмінностями граматичних та синтаксичних систем мов, складнощі перекладу ідіоматичних виразів, з точки зору структурних особливостей, полягають саме у цих відмінностях.

Перекладаючи ідіоматичні вирази рідною мовою, перекладачеві необхідно обирати саме ті вислови та мовні кліше, які відповідають саме менталітету та культурі мови перекладу. При цьому складність полягає саме у підборі відповідника українською мовою, адже необхідно враховувати як смислові, так і стилістичні ознаки фразеологічних одиниць. У більшості випадків перекладач намагається передати змістовну складову ідіоматичного виразу, приносячи в жертву образ, на якому побудований вираз, або надаючи інший образ, що є звичним для мови перекладу. Проте можливий і буквальний переклад ідіоматичного виразу [86].

Розглянемо класифікацію І. В. Корунця щодо перекладу ідіоматичних зворотів [33]. Так, дослідник виокремлює наступні способи перекладу ідіоматичних зворотів:

1. Описове пояснення значення. І. В. Корунець наводить у своїй книзі наступний приклад: *the Tommies were numbered, fomed fours, right turned and marched away.* Та його переклад: «*Рядових солдатів порахували, вишикували по чотири, повернули праворуч і відвели геть*». Ідіома-антропонім, перекладена описовим виразом, не знаходить повного відображення всіх тонкощів значення в українському варіанті (*Tommy* – умовне ім'я), що використовувалося в зразках офіційних документів для військових). У перекладі, значення не було

спотворене, з огляду на те, що фонове знання не є необхідною складовою розуміння висловлювання [33].

На думку І. В. Корунця, першочерговою метою перекладача має бути не застосування еквівалентного вербального засобу, що відтворюватиме ідіому. Більш важливим є те, що переклад має викликати ті ж думки, відчуття, переживання, що й текст оригіналу. Отже, неважливо, яким вербальним засобом викликатиметься потрібне для розуміння тексту знання, важливим залишається результат [33].

2. Транслітерація з поясненням, тобто додатковим знанням, необхідним для розуміння ідіоми. Такий спосіб є ефективним для перекладу великої кількості фразеологічних одиниць, які містять власні назви, особливо у випадку, коли такі власні назви мають символічний підтекст. Такий спосіб перекладу сприятиме формуванню у свідомості читача певного сенсу, який буде з'являтися щоразу, коли читач/слухач накраплятиме на відповідний антропонім. Як приклад, І. В. Корунець наводить ідіому "*honest Abe*" – чесний Ейб, яку необхідно супроводжувати уточненням, беручи до уваги те, що мова йде про Авраама Лінкольна, шістнадцятого президента США, котрий і справді володів рисою, згаданою в ідіомі, – віддавав усі борги вчасно [33].

Асиметричність у співвідношенні значень ідіоми в оригіналі та мові перекладу завжди ставить перед перекладачем завдання. Перекладач також повинен враховувати, що ідіомам, як і простим словам, властиві багатозначність і омонімія. Наприклад, "*The girl next door*" може мати два значення: 1. дівчина, що живе поруч, сусідка; 2. дівчина, яких багато.

Тому ще одна умова адекватного відтворення фразеологічних одиниць при перекладі є уміння аналізувати мовні функції. До того ж автори не рідко використовують ідіоми для досягнення більш ніж одного ефекту, наприклад і емоційної асоціації, і створення гумористичного підтексту.

Окрім національно-культурних відмінностей, перекладачеві доводиться відновлювати ідіоми, що піддалися авторській трансформації і передати при

перекладі ефект, що досягався ними. Часто, ідіоми мають різну емотивну функцію або стилістичну забарвленість. Для досягнення більш чіткого відображення сенсу ідіоми, перекладач може вдаватись до методу описового пояснення значення. Ще одним способом відображення фразеологізму в мові перекладу є *транслітерація* з поясненням, тобто додатковим знанням, необхідним для розуміння ідіоми. Так, наприклад, ідіома "*honest Abe*" – чесний Ейб мусить супроводжуватися уточненням, що мова йде про Авраама Лінкольна, шістнадцятого президента США, котрий і справді володів рисою, згаданою в ідіомі, – віддавав усі борги вчасно. Використання відповідного аналогу забезпечує такий же адекватний переклад англійської ідіоми, як і у випадку існування фразеологічного еквівалента.

Контекстуальні заміни при перекладі полягають в тому, що перекладач намагається знайти таку українську ідіому, яка хоча і не відповідає за значенням англійській, але з достатньою точністю передає її зміст у даному конкретному контексті: "*fetch and carry for*" – бути на побігеньках, "*to work one's fingers to the bones*" – працювати не покладаючи рук, "*to pull foot*" – рвати кігті (швидко тікати).

Р. П. Зорівчак виокремлює три основні перекладацькі стратегії для відтворення ідіоматичних виразів українською мовою:

1) переклад засобами українських фразеологізмів;

2) переклад засобами фразеологічного калькування;

3) переклад засобами опису значення фразеології оригіналу [23].

На думку дослідниці, усі фразеологічні одиниці можна розподілити за двома групами, базуючись на критерії перекладності:

1. фразеологізми, що мають еквіваленти;
2. фразеологізми, що не мають еквівалентів [23].

Фразеологізми, що мають еквіваленти, охоплюють дві групи: *повні та часткові еквіваленти.* Фразеологізми, що мають повні еквіваленти у мові перекладу, характеризуються тим, що окрім еквівалентних значень мають також

і однакову з оригіналом лексичну й граматичну структуру. Переклад таких фразеологізмів не залежить від контексту, зважаючи на те, що їх значення є стійким. Джерелами таких фразеологізмів є Біблія, стародавня міфологія, легенди, загальновідомі історичні події. Кількість таких фразеологізмів є меншою відносно тих, що не мають еквіваленти у перекладі.

Для підбору відповідника, слід визначити ступінь взаємодії концептів і вибрати (чи винайти) таку ідіому, в якій зберігалося б таке ж співвідношення. У цьому випадку не слід забувати про емоції й відчуття, які мала б породжувати ідіома-еквівалент у ментальності україномовного реципієнта. Наприклад: *Increasing the number of University places will mean that in future every Tom, Dick and Sheila will have a degree*. – Кількість місць в університетах збільшується, так що скоро будь-який Іван, Петро чи Параска зможуть отримати диплом про вищу освіту [23, с. 48].

Часткові еквіваленти – фразеологізми, значення яких відтворено у фразеологізмах мови перекладу лише частково: такі фразеологізми мають певний ступінь відмінностей у лексичному значенні, або у граматичній / синтаксичній структурі. Такі фразеологізми можуть бути відтворені засобами калькування (дослівного перекладу), описового або контекстуального перекладу. Іноді необхідно передати значення словосполучення дослівно, і цей метод використовується в тому випадку, коли важливо розуміння тексту в цілому, а еквівалент в мові перекладу відсутній.

Метод *фразеологічного калькування* пов’язано з поняттям без еквівалентної фразеології. Так, начебто суто український вислів «про вовка промовка, а він у хату» є фразеологічною калькою вислову, що його викарбував і впровадив у літературний ужиток давньоримський комедіограф Плавт у комедії «Вірш», *lupus in sermone – eccum tibi lupum in sermone* (цитується за даними Р.П. Зорівчак). Цей вислів дійшов до нас через фільтр інших мов [23].

Описовий переклад, або дескриптивна перифраза, визначається як «відтворення фразеологізмів – одиниць мови – описово, вільними, неусталеними

словосполуками, утвореними на рівні мовлення, або монолексемами, семантично – та зрідка стилістично – хоча б певною мірою рівно вартісним висловам оригіналу».

Наступний проблемний аспект, з яким стикається перекладач під час перекладу фразеологізмів, полягає в розумінні відмінностей між фразеологічним зворотом та вільним словосполученням, адже деякі сталі вирази можуть виступати і тим, і тим залежно від контексту. Також існує складність підбору відповідного варіанту при наявності декількох еквівалентів в мові перекладу, адже фразеологічні звороти несуть в собі національно-культурні аспекти, і тоді переклад повинен зберігати національний колорит, а не вносити нові культурні реалії. Також, часом, на заваді стає контекст, тобто навіть маючи певний еквівалент в мові перекладу, використання його неможливе. Відповідно до цього, основною метою для перекладача є збереження унікальності сенсу ідіоми, і водночас зробити вираз максимально доступним для розуміння представниками іншої культури.

Якщо аналізувати класифікації трансформацій ідіом, запропоновані різними авторами (В. М. Довга, В. І. Воскобойник тощо), можна зробити висновок, що лінгвісти не мають єдиного погляду на способи трансформації фразеологічних одиниць. Класифікації значно відрізняються один від одного.

Т. Ю. Григор’єва розподіляє перекладацькі трансформації на п’ять загальних груп:

1) семантичні трансформації,

2) лексичні трансформації,

3) синтаксичні трансформації

4) морфологічні трансформації

5) словотворчі трансформації

При *семантичних трансформаціях* відбувається наповнення ідіоми новим змістом при збереженні її лексико-граматичної цілісності. Наприклад, у наступному виразі “*How Isabella proved her face is still her fortune at 50*”

поєднуються два семантичних плани англійського виразу “*her face is her fortune*”. Актуалізується як фразеологічне значення ідіоми «все її багатство тільки в красі», так і пряме значення її компонентів «обличчя – джерело її багатства» [18].

До семантичних трансформацій також відносять явище дефразеологізації. З одного боку, дефразеологізація шокує несподіваним прочитанням вихідного фразеологізму, бентежить адресата, обманюючи його первинні асоціації, і тому розрахована на максимальний прагматичний ефект.

При *лексичних трансформаціях* семантика ідіоми може набувати нові смислові відтінки в результаті більш-менш істотних змін у компонентному складі фразеологічної одиниці, при цьому синтаксична структура фразеологізму залишається без змін. До даного типу трансформацій відносять прийоми заміни та перестановки компонентів фразеологічної одиниці.

Найбільш численні і різноманітні – *синтаксичні трансформації* фразеологічних одиниць, які призводять до подовження, скорочення або зміни синтаксичної структури фразеологізму. До такого типу трансформацій відносять: редукцію (еліпсис); додавання компонентів; зміна комунікативного типу речення; парцеляції; контамінацію; алюзію [18].

Редукція – це скорочення структури фразеологічної одиниці, опущення значущих елементів. У більшості випадків у фразеологізмів зі структурою словосполучення опускається дієслово, так як воно, будучи структурним стрижнем дієслівних фразеологізмів, не несе основного тематичного навантаження, і, отже, його редукція не представляє небезпеки для семантики фразеологізму.

Парцеляція – це особливий прийом перетворення ідіоми, який полягає в тому, що елементи ідіоми побутової тематики розділяються комою або крапкою. Цей прийом використовується для посилення експресивності ФО, хоча використовується він нечасто. Парцеляцією особливо виділяється і підкреслюється найбільш важлива інформація [18]. Під контамінацією

розуміють «стилістичний прийом, який встановлює синтаксичне і смислове поєднання двох і більше ФО завдяки втраті компоненту як мінімум одного фразеологізму». посилання

До *морфологічних трансформацій* належать зміни в граматичному аспекті фразеологічного значення яким чином це стосується про переклад. Оказіональні морфологічні зміни охоплюють всі частини мови, і кожного разу це веде до перетворення семантики. У даному випадку мова йде про модифікації артиклів, іменників, форм ступенів порівняння прикметників, часові форми дієслів [18].

Таким чином, переклад ідіоматичних виразів та фразеологізмів становить значні труднощі для перекладача, що пояснюється їх експресивністю, стилістичною маркованістю і національно–культурною специфікою. При перекладі одиниць фразеологічного простору важливо враховувати їх багатозначність і особливості контексту, у якому вони вживаються. Розглянуті види міжмовних трансформацій завдяки гнучкості і виразності англійської мови допомагають здійснювати більш повноцінний переклад рідною мовою. При перекладі, перекладач повинен окрім знання мови, вміти аналізувати стилістичні та культурно-історичні аспекти вихідного тексту у порівнянні з можливостями мови, яка перекладається. При відсутності безпосередніх відповідників вихідну ідіому можна перекласти шляхом пошуку аналогічної ідіоматичної одиниці, яка має спільне значення з вихідним. При цьому варто пам’ятати про те, що часто схожі за значенням, але різні за формою ідіоми у різних мовах мають різне емоційно-асоціативне забарвлення і не завжди взаємозамінні. У будь-якому випадку під час роботи із ідіоматичними одиницями у вихідному тексті перекладач, окрім власної пам’яті, може покладатися на цілий ряд тлумачних фразеологічних словників.

1.3 Особливості художнього дискурсу та специфіка його перекладу

Переклад текстів художнього дискурсу з однієї мови на іншу являє собою один з важливих аспектів теорії перекладу, тому що в ньому окрім відтворення сенсу, перекладач повинен адекватно донести до читача і образну, поетичну сторону. З метою повного розкриття особливостей перекладу текстів художнього дискурсу, доцільно окреслити сутність поняття «дискурсу».

У тлумаченнях різних авторів трапляються такі визначення дискурсу. Так, дискурс розуміється, як:

- зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами; мовлення, що розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємовідносинах людей та у механізмах їх свідомості (когнітивних процесах). Дискурс – це мова, «занурена в життя» [52];
- когнітивне явище, що має справу з передачею знань, з оперуванням знаннями певного роду, а головне – зі створенням нових знань [45];
- вербалізована мисленнєво-мовленнєва діяльність, що вміщує не лише лінгвістичні, але й екстралінгвістичні компоненти [52];
- складний соціолінгвістичний феномен сучасного комунікативного середовища, який, по-перше, детермінується (прямо чи опосередковано) його соціокультурними, політичними, прагматично-ситуативними, психологічними та іншими чинниками. По-друге, має «видиму» − лінгвістичну структуру (зв'язний текст чи його семантично значущий та синтаксично завершений фрагмент) та «невидиму» − екстралінгвістичну (знання про світ, думки, настанови, мету адресанта, необхідні для розуміння цього тексту). По-третє, характеризується спільністю світу, який «будується» впродовж розгортання дискурсу його репродуцентом (автором) та інтерпретується його реципієнтом (слухачем, читачем тощо) [45];

- тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, письмову, паралінгвальну), відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників; синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом «форм життя», що залежать від тематики спілкування, мають своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів [40];
- багатовимірне соціо- та лінгвокультурне явище, у межах якого здійснюється вербальна комунікація в певній предметно-тематичній сфері. У дискурсі реалізуються, об'єднуючись, взаємодіючи та розчиняючись один в одному три основні конститутивні фактори/регістри спілкування – середовище, модус (режим) та стиль спілкування [52];
- інтегральний феномен, мисленнєво-комунікативна діяльність, що протікає в широкому соціокультурному контексті [1].

Отже, синтез підходів до трактування поняття дискурс дозволяє схарактеризувати його як складне когнітивно-комунікативне явище, що має різні форми вияву − усну, письмову, паралінгвальну − та вміщує нарівні з текстом також позамовні фактори, які впливають на його утворення та сприйняття. В нашому дослідженні, за робоче визначення буде прийнято таке визначення дискурсу: дискурс – зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними − прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами; мовлення, що розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємовідносинах людей та у механізмах їх свідомості (когнітивних процесах).

Художній дискурс як індивідуально-авторське цілісне утворення являє собою багаторівневу й розгалужену структуру зі складною внутрішньою організацією й самобутніми засобами вербалізації національної картини світу. Ступінь складності й багатовимірності цієї структури до сьогодні залишається

дискусійним питанням [12]. Переклад текстів художнього дискурсу є актуальною проблемою перекладознавства. Об'єктом художнього перекладу є художня література, а його специфікою – образно-емоційний вплив на читача, що досягається за допомогою використання численних виразних засобів, таких як епітети, метафори, особлива ритміко-синтаксична побудова речень. При виконанні художнього перекладу необхідно враховувати, що цей вид декодування тексту являє собою міжкультурну, культурно-етнічну та художню комунікацію, «для якої неминущою цінністю є власне текст як значуща смислова величина і предмет художнього зображення і сприйняття» [68].

У сучасній теорії художнього перекладу виділяють три основні тенденції:

1. основна орієнтація переноситься з оригіналу на текст перекладу;

2. оціночний підхід замінюється дескриптивним;

3. від тексту як одиниці мови теорія йде до функції перекладу як частини культури мови перекладу [3].

Сучасна теорія художнього перекладу ґрунтується на низці положень, найважливішим з яких є те, що «за формальної непередаваності окремого мовного елемента оригіналу може бути відтворено його естетичну функцію в системі цілого й на основі цього цілого, і що передача функції під час перекладу постійно вимагає зміни у формальному характері елемента, який є її носієм» [61]. Відтворюючи художній текст з іноземної мови українською, перекладач, як правило, стикається з цілим рядом труднощів. В теорії перекладу художніх текстів існує наступна думка: оригінал художнього тексту, спочатку написаний для читачів своєї мови, має свої національні особливості і характеристики, які характерні тільки для цього народу, практично не може бути абсолютно точно відтворений мовою іншого народу [44].

Переклад художніх творів можна повною мірою порівняти з мистецтвом, чиїм завданням є не буквальна передача тексту, а щось більше. Складність перекладу художніх текстів можна пояснити специфічними способами відображення світу в різних мовах і відмінністю культур, до яких належать мови

перекладу та оригіналу, через що дослівний переклад не може передати всю глибину художнього твору.

Для створення грамотного художнього перекладу перекладач повинен володіти вмінням інтерпретації гри слів, здатністю передачі художніх образів. Отже, перекладач художніх творів – це не просто людина, яка досконало володіє двома мовами, це також і письменник [27].

Іншими словами, переклад художнього твору не є просто буквальний, дослівний переклад тексту, і часто художній переклад тексту може являти собою зовсім інший витвір мистецтва, з огляду на те, що головне завдання такого перекладу – створення такого варіанту художнього твору, який створюватиме на читачів тексту перекладу подібний оригіналу художній ефект [43].

Також, основна складність художнього перекладу полягає не в тому, щоб передати зміст, а в умінні передати унікальний авторський стиль твору, естетику, багатство мовних засобів, а також атмосферу, гумор, характер і настрій, закладені в тексті. Найбільш складним в перекладі таких текстів, є пошук семантичних (смислових) відповідностей для передачі референційних значень, стилістичних засобів, гумору, лінгвокультурних реалій. Лексичні одиниці різних мов, за своєю семантикою можуть відповідати як повністю, так і частково, або ж зовсім не відповідати. Найчастіше при перекладі і зіставленні лексем спостерігається часткова відповідність – тобто, на одне слово у вихідному іноземному тексті припадає кілька семантичних еквівалентів. Завдання ж перекладача – вибрати той варіант, яких найбільш точно відобразить сенс перекладеного тексту і при цьому збереже художність тексту і його гармонійність.

Також крім знань самої мови, обов’язковою умовою якісного перекладу є те, щоб перекладач був знайомий з культурою і ментальністю тієї країни, тієї нації, мову якої він перекладає. Отже, перекладач має володіти значним обсягом фонових знань, адже, займаючись перекладом літературного тексту, важливо не

тільки передати авторський задум, а й також відобразити стиль, світогляд і особливості авторського викладу.

Згідно думки С. Ковганюк [27], переклад як вид мистецтва являє собою проміжну категорію між оригінальною творчістю і мистецтвом перекладу. Багато великих літераторів починали з перекладу творінь своїх попередників з інших культур. Великі письменники минулого вважали своїм обов'язком володіти кількома іноземними мовами, включаючи мертві, щоб читати в оригіналі шедеври, які прославили своїх авторів по всьому світу [39]. Пам'ятаючи про це, слід розуміти, що якісний художній переклад під силу не кожному перекладачеві. На відміну, наприклад, від перекладу наукового тексту, де точність є основним критерієм вірності такого перекладу, художній переклад – це дуже вільний переклад, в якому не настільки важлива точність тексту, що перекладається, скільки враження і відчуття, які такий текст залишає читачеві після його прочитання.

Крім того, до художнього перекладу пред’являються більш високі вимоги, ніж до прагматичного. Перекладач повинен задовольнити більшу кількість вимог, щоб створити текст, який максимально повно представляє оригінал в іншомовній культурі. Отже, перекладач викладає на папері своє бачення, розуміння художнього тексту. Провівши аналіз перекладу і зіставивши результати з оригіналом тексту, можна визначити рівень, художній смак, широту кругозору і особливості світогляду перекладача.

Таким чином, в ході аналізу особливостей перекладу художнього тексту, можна виділити наступний ряд проблем, з якими стикаються всі перекладачі:

- проблема перекладу гумористичного контексту;
- специфіка перекладу стійких виразів;
- проблема перекладу гри слів;
- необхідність прийняття до уваги культурні відмінності;
- високий ступінь образності та стилістичної концентрації;

- висока емоційність і експресивність;
- багатозначність і контекстуальна залежність лексичних одиниць;
- проблема відтворення авторського стилю.

Висновки до розділу 1

У ході аналізу наукових праць присвячених проблематиці визначення фразеологізмів, ідіоматичних виразів та фразеологізмів у мовознавстві, було виявлено важливі аспекти, пов'язані з цими мовними явищами. З’ясовано, що фразеологізми та ідіоматичні вирази представляють собою складні конструкції, які використовуються в мовленні з метою виразності та передачі певних смислових нюансів, та є важливою частиною культурної спадщини кожної мови і вимагають особливого уваги та розуміння при їх вивченні та перекладі.

Незважаючи, на велику кількість досліджень з фразеології, як в вітчизняному так і в зарубіжному мовознавстві, вчені і досі не мають єдиної думки, щодо визначення поняття, класифікації та типізації фразеологізмів. Балі і Сеше у своїх працях відкрито вказують на неоднозначність їх класифікації та зазначають необхідність детальніше поглянути на структуру фразеологічних груп, з метою більш чітко розмежувати їх основні типи та визначити їх семантичні основи. В свою чергу вітчизняні мовознавці, спираючись на праці лінгвістичної школи, також зазначають недосконаліть вже існуючих визначень, що і зумовлює необхідність у подальших пошуках та систематизації праць науковців.

Переклад фразеологічний одиниць вимагає у перекладача ґрунтовних знань, а також вміння визначати оптимальні способи їх перекладу за допомогою застосувань положень лінгвістичних методів.

У контексті ідіоматичних виразів та їх похідних було визначено, що їх переклад вимагає від перекладача глибокого розуміння культурних, історичних

та соціокультурних контекстів, що впливають на їх значення. Ця проблема стає особливо актуальною в сучасному світі, де міжнародні комунікації стають все важливішими, і вивчення ідіоматичних виразів стає ключовим аспектом ефективного міжкультурного спілкування.

Нарешті, аналізуючи особливості художнього дискурсу та специфіку його перекладу, ми дійшли висновку, що переклад художнього тексту вимагає від перекладача не лише глибокого розуміння мови джерела, але і вміння відтворити емоційну та естетичну складову оригіналу. Це завдання вимагає від перекладача високої майстерності та творчого підходу, оскільки художні тексти мають власну унікальну атмосферу та стиль, які потрібно передати в перекладачу.

РОЗДІЛ 2 ПРОБЛЕМАТИКА ВІДТВОРЕННЯ ІДІОМАТИЧНИХ ВИРАЗІВ ТА ІХ ПОХІДНИХ У ПЕРЕКЛАДІ ТЕКСТІВ ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ

У другому розділі буде проаналізовано особливості відтворення ідіоматичних виразів та спосіб їх перекладу у художньому дискурсі. Матеріалом для дослідження стане текст повісті Е. Гемінґвея «Старий і море» та її переклад українською мовою М. Пінчевського.

2.1 Способи еквівалентного відтворення англомовних фразеологічних одиниць та ідіоматичних виразів українською мовою

Першим кроком, розглянемо способи еквівалентного відтворення українською мовою ідіоматичних виразів та їх похідних у перекладах текстів англомовного художнього дискурсу. Нами було виокремлено такі приклади еквівалентного перекладу ідіоматичних виразів та їх похідних з англійської мови українською:

Live a long time and take care of yourself [85]. – *Тоді* ***живи довго й бережи себе****, – сказав старий* [62].

У наведеному прикладі, автором твору було застосовано таку фразеологічну одиницю, як *live a long time and take care of yourself*. Вираз застосовується у випадках, коли мовець хоче висловити найкращі побажання співрозмовнику. В українському реченні, застосовано еквівалентний ідіоматичний вираз: *живи довго й бережи себе*. Так, ідіоматичний вираз можна вважати еквівалентним, зважаючи на те, що він повністю відтворює структуру та передає зміст фразеологічної одиниці оригіналу.

Age is my alarm clock [85]. *– Літа – ось мій будильник,– сказав старий* [62].

У цьому випадку, фразеологічний шар англійської мови представлено таким чином: *Age is my alarm clock.* В українському прикладі, фразеологічний вираз було відтворено засобами повного еквіваленту, зважаючи на те, що текст перекладу повністю відповідає тексту перекладу: *Літа – ось мій будильник.*

Thank God *he is travelling and not going down* [85]. – *Ще* ***хвалити бога****, що вона пливе вперед, а не йде в глибочінь* [62].

Приклад демонструє застосування фразеологічного виразу *Thank God*. При перекладі, перекладач відтворив усталене сполучення засобами повного еквівалента: *хвалити бога*. Отже, було застосовано еквівалентний переклад, з огляду на те, що текст перекладу повністю передає як зміст, так і структуру фразеологічного виразу.

***Let us hope so**, he thought* [85]. – *«**Будемо на це сподіватися**»,– додав він подумки* [62].

У реченні оригіналу застосовано таке фразеологічне сполучення, як *Let us hope so*. При перекладі, фразеологічне сполучення було відтворено засобами еквівалентного висловлювання, яке відповідає змісту та структурі тексту оригіналу: *Будемо на це сподіватися*.

*The line went out and out and out but it was slowing now and he was making the fish **earn each inch** of it* [85]. – *Тим часом жилка все збігала та збігала, але тепер уже не так швидко – старий змушував рибу **виборювати кожен її дюйм*** [62].

Речення демонструє застосування такої фразеологічної одиниці, як *to earn each inch*. При перекладі, перекладач відтворив її засобами еквівалентної фразеологічної єдності за значенням та структурою в українській мові: *виборювати кожен дюйм.*

*Then our **true work** begins* [85]. – *Отоді почнеться **справжня робота*** [62].

У цьому фрагменті твору, фразеологічний шар англійської мови представлено таким прикладом, як: *true work.* В українському прикладі, фразеологічне одиницю було відтворено засобами повного еквіваленту, зважаючи на те, що текст перекладу повністю відповідає тексту перекладу: *справжня робота.*

*In the night sharks hit the carcass as someone might **pick up crumbs from the table*** [85]. – *Десь уночі акули напали на кістяк риби, **мов ті ненажери, що жадібно хапають зі столу останні крихти*** [62].

У наведеному прикладі, автором твору було застосовано таку фразеологічну одиницю, як *as someone might pick up crumbs from the table*. В українському реченні, застосовано еквівалентну фразеологічну єдність *мов ті ненажери, що жадібно хапають зі столу останні крихти*. Фразеологічну єдність можна вважати еквівалентною, зважаючи на те, що вона повністю відтворює структуру та передає зміст фразеологічної єдності оригіналу.

The old man's head was clear and good now and he was ***full of resolution*** *but he had little hope* [85]. *– В голові у нього більше не тьмарилось, і він був* ***сповнений рішучості****, хоча великої надії на успіх не мав* [62].

У реченні оригіналу застосовано таке фразеологічне словосполучення, як *full of resolution*. При перекладі, було відтворено засобами еквівалентного висловлювання, яке відповідає змісту та структурі тексту оригіналу: *сповнений рішучості.*

Також слід зазначити, що існує частковий еквівалент перекладу, в нього входять: практичного транскрибування, додавання, вилучення, транспозиції. Часткові еквіваленти є одиницями мови перекладу, що містять окремі лексичні, граматичні чи лексико-граматичні розходження з відповідними фразеологічними одиницями мови оригіналу.

“Now,” he said. “You can let the cord go, hand, and I will handle him with the right arm alone until you stop that nonsense.” [85] – Ну от, – сказав він. – А тепер, рука, можеш пустити жилку – я впораюся й самою правою, поки ти не облишиш своїх дурних вибриків [62].

У реченні оригіналу використано таку ідіому, як *stop the nonsense*. При перекладі, ідіому не було відтворено засобами ідіоматичного виразу, проте її значення було описане засобами загальновживаної лексики – облишиш свої дурні вибрики. Отже, було використано трансформацію описового перекладу у поєднанні з трансформацією додавання так як склад ідіоми було розширено у тексті перекладу.

If I were him I would put in everything now and go until something ЯЯbroke [85]. – Бувши нею, я б зараз пішов на відчай душі й дав тягу, аж поки щось урвалося б [62].

Усталене словосполучення *put in everything* було також відтворене засобами трансформації описового перекладу, зважаючи на те, що його зміст та значення було описано у контексті перекладу*: я б зараз пішов на відчай душі й дав тягу.*

You violated your luck when you went too far outside [85]. – Ти сам потоптав свій талан, коли заплив так далеко в море [62].

“Nothing,” he said aloud. “I went out too far.” [85] – Ніхто, – сказав він. –Я заплив надто далеко в море, ото й тільки [62].

Приклади тексту оригіналу демонструють використання такого усталеного словосполучення, як *go too far.* При перекладі, перекладач відтворює усталене словосполучення засобами трансформації описового перекладу, поєднуючи її з трансформацією додавання, зважаючи на те, що його значення було описано, а склад – розширено*: заплив так далеко в море / заплив надто далеко в море.*

Таким чином, можемо зробити висновки про те, що еквівалентний переклад фразеологічних одиниць та ідіоматичних виразів є достатньо актуальним способом їх відтворення, зважаючи на кількість прикладів еквівалентного перекладу, які було виокремлено у тексті. Так, у перебігу аналізу було виокремлено 10 прикладів застосування еквівалентного перекладу ідіоматичних виразів та їх похідних, що становить 26% від загальної кількості проаналізованих прикладів.

2.2 Перекладацькі трансформації при адекватному відтворенні значень англомовних фразеологізмів

У перебігу дослідження особливостей відтворення ідіом та їх похідних, видається актуальним розглянути також і особливості застосування адекватного перекладу. Термін «адекватний переклад» має багато значень. Згідно із дослідником В. Балахтар, термін «адекватність», означає співвідношення вихідного та кінцевого текстів, при якому враховується мета перекладу. Переклад тексту можна вважати адекватним, якщо хоча б одна з двох умов збережена: правильно перекладені усі терміни та їх сполучення; переклад є зрозумілим для спеціаліста і в нього немає до перекладача ніяких питань і зауважень [4].

Адекватний переклад – генерування ресурсами іншої мови гармонії змісту і форми оригіналу. Адекватний переклад враховує і змістову, і прагматичну еквівалентність, не порушуючи при цьому ніяких норм, є точним і без усіляких неприпустимих перекручень. Оскільки адекватний переклад має оціночний характер, то варто розглянути таке поняття як повноцінність перекладу. Повноцінність перекладу полягає в передачі для вихідного тексту співвідношення змісту і форми шляхом відтворення особливостей останньої (якщо це можливо за мовними умовами) або створення функціональних відповідників цих особливостей. Повноцінний переклад передбачає рівновагу між цілим та окремим і визначає специфіку твору (змісту і форми). Дослівна передача окремо взятих елементів не означає ще повноцінної передачі цілого, оскільки останнє не є звичайною сумою цих елементів, а являє собою певну систему. Таке визначення адекватності можна вважати справедливим і на нашому етапі розвитку теорії перекладу [71].

Однією з найголовніших задач, які стоять перед перекладачем є формулювання адекватного перекладу. Згідно з думкою Н. Складчикової, існує чотири принципи адекватності перекладу: параметр адекватності передачі семантичної інформації; параметр адекватності передачі емоційно-оціночної інформації; параметр адекватності передачі експресивної інформації; параметр адекватності передачі естетичної інформації [28, 56].

Якщо семантична основа образу оригіналу передана точно, то результатом є адекватний мовний образ на мові перекладу та його адекватний смисловий зміст, який здійснює номінативну функцію образа. Розглядаючи проблему передачі за допомогою перекладу експресивної інформації, треба зауважити, що якась доля переносного вживання слів в англійській та українській мовах співпадає за силою експресії, що не залежить від типу лексичної трансформації, яка була вжита для збереження семантичної основи образного засобу [71].

Спосіб досягнення такої єдності не лежить через встановлення формальних відповідників. Співставлення засобів різних мов, навіть найбільш віддалених, можливе лише шляхом співставлення функцій, які виконують різні мовні засоби. Звідси точність перекладу полягає у функціональній, а не формальній відповідності оригіналу [4].

Отже, розглянувши цю наукову літературу ми можемо стверджувати, що проблема адекватності перекладу є актуальною і на сьогоднішній день. А головною метою будь-якого перекладу – є досягнення адекватності. Адекватність – це передача смислового змісту оригіналу і повна функціонально – стилістична відповідність йому. Також, поняття адекватність поєднує передачу стилістичних і експресивних відтінків оригіналу.

Розглянемо приклади застосування адекватного перекладу на матеріалі тексту оригіналу та українського варіанту перекладу твору «Старий та море» Е. Гемінґвея.

If I have to have it, I will open it, ***cost whatever it costs*** [85]. *– Ну, а як не буде іншої ради, я таки розтисну її хоч би там що* [62].

У реченні оригіналу застосовано таку ідіому, як *cost whatever it costs*. При перекладі ідіоми, перекладач відтворив ідіому засобами українського варіанту, який передає зміст ідіоми, проте має відмінності у структурі. Отже, можна вважати такий варіант перекладу адекватним.

But, then, ***nothing is easy*** [85]. *– Та що вдієш,* ***нічого легкого в житті немає*** [62].

У наведеному прикладі, автором твору було застосовано такий ідіоматичний вираз, як *nothing is easy*. В українському реченні, зміст ідіоми було відтворено, проте її форму було вилучено, та відтворено засобами звичайного словосполучення: *нічого легкого в житті немає.* Отже, у прикладі застосовано адекватний переклад ідіоми.

Make him pay for *the line, he thought. Make him pay for it* [85]. – *«**Поквитайся з нею** за снасть, – наказував він сам собі. – Неодмінно поквитайся»* [62].

У цьому випадку, ідіоматичний шар англійської мови представлено таким прикладом, як: *Make him pay for.* В українському прикладі, ідіому було відтворено засобами адекватного перекладу, зважаючи на те, що зміст тексту перекладу повністю відповідає змісту тексту оригіналу, тоді як структура значно відрізняється: *Поквитайся з нею.*

But his pain could ***drive him mad*** [85]. *– А от вона може* ***знавісніти з болю*** [62].

Приклад демонструє застосування ідіоми *drive him mad.* При перекладі, перекладач відтворив ідіому засобами адекватного варіанту: *знавісніти з болю*. Так, було застосовано аналог ідіоми української мови, яка передає зміст ідіоми, проте не відтворює її структуру.

You did not ***stay long****, the man thought* [85]. *– Недовго ж ти* ***гостювала****,— подумав старий* [62].

У реченні оригіналу застосовано таке усталене словосполучення, як *to stay long*. При перекладі словосполучення, перекладач відтворив його засобами українського варіанту, який передає зміст словосполучення, проте має відмінності у структурі. Отже, можна вважати такий варіант перекладу адекватним: *гостювала.*

But the bird was almost ***out of sight*** *now and nothing showed on the surface of the water but some patches of yellow, sun-bleached Sargasso weed and the purple, formalized, iridescent, gelatinous bladder of a Portuguese man-of-war*

floating dose beside the boat [85]. – *Але птаха-мисливця* ***було вже ледь видно****, та й на поверхні води старий не бачив ознак риби — лише плавали жовті жмутки збляклої на сонці саргасової трави, а біля самого борту човна погойдувалась райдужно-фіолетова драглиста куля португальсъкої фізалії* [62].

У наведеному прикладі, автором твору було застосовано таке усталене словосполучення, як *to be out of sight*. В українському реченні, зміст словосполучення було відтворено, проте його форму було вилучено, та відтворено засобами звичайного словосполучення: *було вже ледь видно.* Отже, у прикладі застосовано адекватний переклад словосполучення.

The boy was sad too and we ***begged her pardon*** *and butchered her promptly* [85]. – *Та й хлопець тоді засмутився, і ми* ***попросили в рибини пробачення*** *й швиденько розчинили її* [62].

У цьому випадку, приклад представлено таким усталеним словосполученням, як: *to beg pardon.* В українському прикладі, словосполучення було відтворено засобами адекватного перекладу, зважаючи на те, що зміст тексту перекладу повністю відповідає змісту тексту оригіналу, тоді як структура значно відрізняється: *попросили пробачення.*

"How do you feel, hand?", he asked the cramped hand that was almost ***as stiff as rigor mortis*** [85]. – *«Як себе почуваєш, рука? – спитав він зсудомлену руку, що* ***заклякла, мов нежива****. – Ось я з'їм ще шматок задля тебе»* [62].

Приклад демонструє застосування фразеологічного звороту *as stiff as rigor mortis.* При перекладі, перекладач відтворив зворот засобами адекватного варіанту: *заклякла, мов нежива*. Так, було застосовано аналог ідіоми української мови, яка передає зміст ідіоми, проте не відтворює її структуру.

He is hitting the wire leader with his spear, he thought. That was ***bound to come*** [85]. – *«Вона б'є своїм мечем по дротяному повідцю, – подумав старий. – Цього* ***слід було сподіватись»*** [62].

У реченні оригіналу застосовано такий усталений вираз, як *to be bound to come.* При перекладі виразу, перекладач відтворив його засобами українського варіанту, який передає зміст виразу, проте має відмінності у структурі – *слід було сподіватись*. Отже, можна вважати такий варіант перекладу адекватним.

But his pain could ***drive him mad*** [85]. *– А от вона може* ***знавісніти з болю*** [62].

У наведеному прикладі, автором твору було застосовано такий ідіоматичний вираз, як *drive him mad*. В українському реченні, зміст ідіоми було відтворено, проте її форму було вилучено, та відтворено засобами звичайного словосполучення: *знавісніти з болю.* Отже, у прикладі застосовано адекватний переклад ідіоми.

You must keep your head clear. ***Keep your head clear*** *and know how to suffer like a man* [85]. *– «А треба, щоб голова була ясна. Отож* ***пильнуй своїх думок*** *і навчися зносити злигодні, як чоловік. Або як оця рибина», – так само подумки додав старий* [62].

У цьому випадку, ідіоматичний шар англійської мови представлено таким прикладом, як: *Keep your head clear.* В українському прикладі, ідіому було відтворено засобами адекватного перекладу, зважаючи на те, що зміст тексту перекладу повністю відповідає змісту тексту оригіналу, тоді як структура значно відрізняється: *пильнуй своїх думок.*

Dentuso, he thought. ***Bad luck*** *to your mother* [85]. *– «Dentuso[12] , відзначив подумки. – А,* лиха година *твоїй матері»* [62].

Фрагмент демонструє застосування ідіоми *bad luck.* При перекладі, перекладач відтворив ідіому засобами адекватного варіанту: *лиха година*. Так, було застосовано аналог ідіоми української мови, яка передає зміст ідіоми, проте не відтворює її структуру.

*"****God knows*** *how much that last one took," he said* [85]. *– «Та, остання, погризла* ***бозна-скільки*** *м'якуша, – сказав старий.»* [62].

У прикладі, ідіоматичний шар англійської мови представлено таким прикладом, як: *God knows.* В українському прикладі, ідіому було відтворено засобами адекватного перекладу, зважаючи на те, що зміст тексту перекладу повністю відповідає змісту тексту оригіналу, тоді як структура значно відрізняється. Так, ідіому було замінено словосполученням ***бозна-скільки***.

Отже, адекватний переклад відіграє важливу роль при перекладі ідіом та їх похідних у перебігу відтворення художнього тексту, зважаючи на те, що в українській мові не завжди присутні засоби еквівалентного перекладу таких конструкцій, а адекватний переклад дає змогу відтворити їх зміст у тексті.

Розглянемо також особливості застосування перекладацьких трансформацій для збереження прагматичних функцій ідіоматичних виразів у перекладі текстів англомовного дискурсу. Так, нами було виокремлено застосування таких перекладацьких трансформацій для збереження прагматичних функцій ідіоматичних виразів у перекладі аналізованого твору:

1. Трансформація диференціації:

He watched the flying fish ***burst out*** *again and again and the ineffectual movements of the bird* [85]. *– Він спостерігав, як летюча рибина знов і знов* ***вихоплюється з води*** *і як птах марно переслідує її* [62].

У реченні оригіналу застосовано усталений вираз *burst out*, при перекладі якого перекладач застосовував трансформацію диференціації, зважаючи на те, що усталений вираз було замінено словосполученням *вихоплюється з води*.

But the bird was almost ***out of sight*** *now and nothing showed on the surface of the water but some patches of yellow, sun-bleached Sargasso weed and the purple, formalized, iridescent, gelatinous bladder of a Portuguese man-of-war floating dose beside the boat* [85]. *– Але птаха-мисливця* ***було вже ледь видно****, та й на поверхні води старий не бачив ознак риби – лише плавали жовті жмутки збляклої на сонці саргасової трави, а біля самого борту човна погойдувалась райдужно-фіолетова драглиста куля португальської фізалії* [62].

Фрагмент демонструє використання такого усталеного виразу, як *to be out of sight*. У перебігу перекладу словосполучення, перекладачем використано таке словосполучення, як *було вже ледь видно*. Отже, у тексті перекладу застосовано трансформацію диференціації, з огляду на те, що у перекладі, замість словосполучення оригіналу застосовано інше словосполучення.

*"He can't have gone," he said. "**Christ knows** he can't have gone"* [85]. *– Не могла вона піти геть, – мовив він. – **Бог** свідок, не могла* [62].

У цьому випадку, автор тексту оригіналу використав ідіому *Christ knows*. При перекладі ідіоми, перекладачем було замінено її складову *Christ* складовою *Бог*. Отже, текст перекладу свідчить про застосування трансформації диференціації.

*Then go in and **take your chance** like any man or bird or fish* [85]. *– А тоді вертай до берега й **шукай** своєї **долі**, як шукають її всі – і люди, й птахи, й риби* [62].

У прикладі було використано ідіому *take your **chance***. При перекладі ідіоми, перекладач замінює лексичну одиницю *chance* на лексичну одиницю *доля*, тоді як лексична одиниця *take* була відтворена засобами лексеми *шукай.* Отже, у цьому випадку також застосовано трансформацію диференціації.

*But **God knows** he has had enough chances to learn* [85]. *– Та Бог **свідок**, у неї була не одна нагода чогось навчитися* [62].

And God knows that I have seen big ones [85]. *– А Бог свідок, що бачив я їх чимало* [62].

У реченні оригіналу застосовано ідіому *God knows*, при перекладі якої перекладач застосовував трансформацію диференціації, зважаючи на те, що лексему *knows* було замінено лексемою *свідок*.

*He **is my fortune**, he thought* [85]. *– Адже в ній **усе моє багатство*** [62].

У цьому випадку, автор тексту оригіналу використав усталене словосполучення *to be a fortune.* При перекладі словосполучення, перекладачем

було замінено її складову *fortune* складовою *багатство*. Отже, текст перекладу свідчить про застосування трансформації диференціації.

*"**Get that well** too", the boy said. "Lie down, old man, and I will bring you your clean shirt. And something to eat. "* [85] *«– **Полікуйся** й від цього, – сказав хлопець. – Ну, лежи, діду, а я піду принесу тобі чисту сорочку. І чогось попоїсти.»* [62].

У прикладі було використано ідіому *get well*. При перекладі ідіоми, перекладач замінює ідіому на лексичну одиницю *полікуйся.* Отже, у цьому випадку також застосовано трансформацію диференціації.

2. Перестановки:

*I had **to get rid** of him too fast* [85]. *– Я навіть не відчув її, бо мусив **якнайшвидше позбутися*** [62].

Речення прикладу містить таке усталене словосполучення, як: *to get rid*. При перекладі, словосполучення було відтворене засобами трансформації перестановки, зважаючи на те, що у реченні було змінено порядок слів.

Every day is a new day [85]. *– Адже **день на день не схожий*** [62].

Приклад демонструє застосування такого ідіоматичного вислову, як *Every day is a new day*. При перекладі, перекладач відтворив ідіому засобами трансформації перестановки: *день на день не схожий.*

*"**God help** him to take it. " He did not take it though* [85]. *«– Візьме, **помагай їй Боже.»*** [62].

У фрагменті використано ідіому *God help*. У перебігу відтворення, ідіому передано засобами трансформації ідіоми, так як порядок слів було змінено при перекладі: *помагай їй Боже.*

3. Граматична заміна:

*There **were** only three boats **in sight** now and they showed very low and far inshore* [85]. *– Тепер ген довкола **видніло** лише три човни, і здаля видавалося, ніби вони ледь підносяться над водою десь біля самого берега* [62].

Речення демонструє застосування усталеного словосполучення *to be in sight*, при перекладі якого було застосовано трансформацію граматичної заміни.

Так, словосполучення відтворено засобами лексеми *видніло*. Отже, застосовано граматичну заміну.

“I'll kill him though,” he said. "In all his ***greatness and his glory****.”* [85] – *«І все-таки я здолаю її, – сказав він, – хоч яка вона* ***величезна та могутня.»*** [62].

У прикладі використано ідіому *in all greatness and glory.* При перекладі ідіоми, використано трансформацію граматичної заміни, так як іменники, застосовані у словосполученні, відтворено засобами прикметників: *greatness and glory – величезна та могутня.*

4. Описовий переклад:

The dolphin ***were cutting through*** *the water below the flight of the fish and would be in the water, driving at speed, when the fish dropped* [85]. – *Макрель* ***ішла стрімко****, випереджаючи під водою її літ, і зрештою мала перейняти рибу саме там, де вона знов пірне в море* [62].

Усталене словосполучення *to cut through* було також відтворене засобами описового перекладу, зважаючи на те, що замість нього застосовано словосполучення *ішла стрімко.* Отже, значення усталеного словосполучення було описано.

The oars are a good trick; but it has reached the time ***to play for safety*** [85]. – *Гальмо з весел –то добра штука, одначе тепер* ***мені треба діяти дуже обачно*** [62].

Приклад тексту оригіналу демонструє використання такого фразеологізму, як *to play for safety*. При перекладі, перекладач відтворює фразеологізм засобами описового перекладу, зважаючи на те, що його значення було описано: *мені треба діяти дуже обачно.*

He turned then and placed the two flying fish inside the two fillets of fish and putting his knife back in its sheath, he ***worked his way*** *slowly back to the bow* [85]. – *Старий обернувся, поклав летючих риб між скибами м'якуша макрелі й, сховавши ніж у піхви, помалу* ***рушив*** *назад до носа* [62].

В цьому випадку застосовано таке усталене словосполучення, як *to work the way*. У перебігу перекладу, словосполучення було відтворено засобами описового перекладу, так як його значення було описано засобами лексеми *рушив*.

But I have killed this fish which is my brother and now I must ***do the slave work*** [85]. – *Одначе я вбив цю рибину, свою сестру, і тепер маю ще* ***силу тяжкої роботи*** [62].

There is ***very much slave work*** *to be done now that the fight is over* [85]. – *Битва скінчилась, одначе в тебе попереду ще* ***до біса тяжкої праці*** [62].

У реченнях оригіналу використано таку ідіому, як *do the slave work / very much slave work.* При перекладі, ідіому не було відтворено засобами ідіоматичного виразу, проте її значення було описано засобами словосполучення *сила тяжкої роботи / до біса тяжкої праці*. Отже, було використано трансформацію описового перекладу.

But the fish kept on circling slowly and the old man was wet with sweat and ***tired deep into his bones*** *two hours later* [85]. – *Та й через дві години рибина все так само повільно кружляла оддалік, а старого заливав піт і* ***змагала страшенна втома*** [62].

Фрагмент демонструє використання такого фразеологічного виразу, як *tired deep into his bones*. У перебігу перекладу словосполучення, перекладачем використано таке словосполучення, як *змагала страшенна втома*. Отже, у тексті перекладу застосовано трансформацію описового перекладу, з огляду на те, що у перекладі, замість ідіоми оригіналу застосовано опис її значення.

5. Генералізація:

He tried to increase the tension, but the line had been taut up to ***the very edge of the breaking point*** *since he had hooked the fish and he felt the harshness as he leaned back to pull and knew he could put no more strain on it* [85]. – *Він спробував посилити натяг, але відколи рибина ковтнула гачок, жилка й так була*

***напружена до краю**, і коли старий відхилився назад, щоб потягти її на себе, то відчув, як вона врізається в плечі, й зрозумів, що це марна праця* [62].

Було також виокремлено приклади застосування трансформації генералізації – узагальнення значення ідіоми. Також, було застосовано ідіому *the very edge of the breaking point*. При перекладі, значення ідіоми було узагальнено засобами словосполучення *напружена до краю*.

6. Модуляція:

*Five and you nearly were killed when I brought the fish in **too green** and he nearly tore the boat to pieces* [85]. *– П'ять років, і тебе трохи не вбило, коли я втягнув до човна ще не **охлялу** рибину і вона замалим не рознесла все на друзки* [62].

У реченні оригіналу використано таку ідіому, як *too green*. При перекладі ідіому не було відтворено засобами ідіоматичного виразу, проте її було замінено лексемою з ширшим значенням – *охляла*. Отже, було використано трансформацію модуляції. Також, спостерігається вживання контекстуального відповідника.

7. Вилучення:

*Now that he had seen him once, he could picture the fish swimming in the water with his purple pectoral fins set wide as wings and the great erect tail **slicing through** the dark* [85]. *– Тепер, уже раз побачивши рибину, він міг уявляти собі, як вона пливе десь там у глибині, широко розпроставши схожі на крила фіолетові грудні плавці, і як темна вода обтікає її великий сторчкуватий хвіст* [62].

Нами було знайдено також і приклад застосовування трансформації вилучення. Так, значення усталеного словосполучення *slicing through* не було відтворено у тексті перекладу.

Отже, нами було виокремлено застосування таких перекладацьких трансформацій для збереження прагматичних функцій ідіоматичних виразів у перекладі аналізованого твору:

1. трансформація диференціації;

2. трансформація перестановки;
3. трансформація граматичної заміни;
4. трансформація генералізації;
5. трансформація модуляції;
6. трансформація вилучення;
7. трансформація описового перекладу.

Результати статистичного аналізу наведено на рис. 2.1.

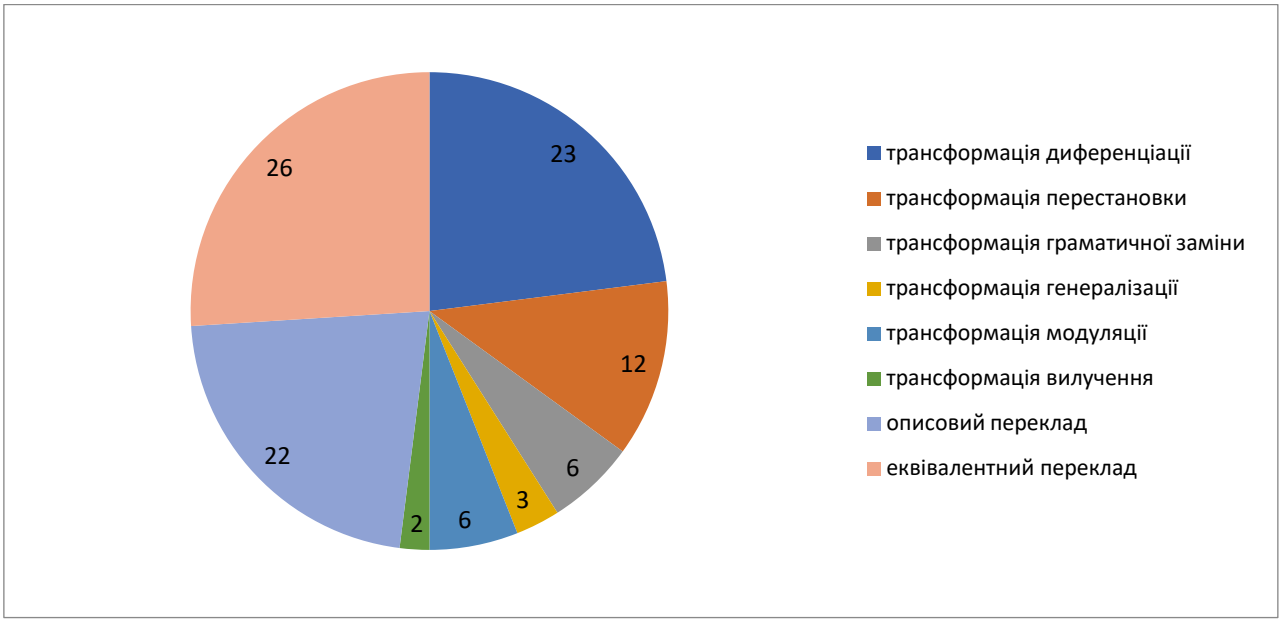

Рис. 2.1 – Результати статистичного аналізу

Отже, у перебігу статистичного аналізу було отримано такі результати дослідження:

– еквівалентний переклад застосовано у 26% прикладів;
– трансформація диференціації використана у 23% прикладів;
– описовий переклад використано у 22% прикладів;
– трансформація перестановки використана у 12% прикладів;
– трансформація модуляції використана у 6% прикладів;
– трансформація граматичної заміни використана у 6% прикладів;
– трансформація генералізації використана у 3% прикладів;
– трансформація вилучення використана у 2% прикладів.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було проаналізовано особливості відтворення ідіоматичних виразів та способів їх перекладу у художньому дискурсі. Матеріалом для дослідження став текст повісті Е. Гемінґвея «Старий і море» та її переклад українською мовою М. Пінчевського. Нами було виокремлено застосування таких перекладацьких трансформацій для збереження прагматичних функцій ідіоматичних виразів у перекладі аналізованого твору: трансформація диференціації; трансформація перестановки; трансформація граматичної заміни; трансформація генералізації; трансформація модуляції; трансформація вилучення; трансформація описового перекладу. Встановлено також, що еквівалентний переклад ідіоматичних виразів та їх похідних є достатньо актуальним способом їх відтворення, зважаючи на кількість прикладів еквівалентного перекладу, які було виокремлено у тексті.

У перебігу статистичного аналізу було отримано такі результати дослідження: еквівалентний переклад застосовано у 26% прикладів; трансформація диференціації використана у 23% прикладів; описовий переклад використано у 16% прикладів; трансформація перестановки використана у 12% прикладів; трансформація модуляції використана у 12% прикладів; трансформація граматичної заміни використана у 6% прикладів; трансформація генералізації використана у 3% прикладів; трансформація вилучення використана у 2% прикладів.

Встановлено також, що адекватний переклад відіграє важливе значення при перекладі ідіом та їх похідних у перебігу відтворення художнього тексту, з огляду на те, що він дає змогу відтворити ті ідіоми та їх похідні, еквіваленти яких відсутні в українському ідіоматичному просторі.

ВИСНОВКИ

Роботу присвячено дослідженню особливостей ідіоматичних виразів та усталених словосполучень у художньому тексті як проблеми перекладу. Аналіз теоретичних джерел дозволив встановити, що фразеологізми та ідіоматичні вирази є складними конструкціями, які використовуються в мовленні з метою виразності та передачі певних смислових нюансів, та є важливою частиною культурної спадщини кожної мови і вимагають особливого уваги та розуміння при їх вивченні та перекладі.

Аналіз показав, що існують такі різновиди ідіоматичних виразів, як: 1) субстантивні ідіоматичні вирази; 2) дієслівні ідіоматичні вирази; 3) ад'єктивні ідіоматичні вирази, які в свою чергу поділяються на компаративні (порівняльні) і некомпаративні; 4) адвербіальні ідіоматичні вирази. Також, було виокремлено таку класифікацію фразеологізмів, як: 1) індивідуальні сполучення слів, які є випадковими і нестійкими; тобто такі, в яких зв'язок між частинами фрази розпадається одразу після її утворення і слова, що її утворюють, мають повну свободу поєднуватись по-іншому; 2) фразеологічні речення чи звороти звичні, стійкі, у яких слова вступаючи в тісний зв'язок для вираження певної ідеї, одного образу, втрачають свою самостійність, стають невіддільними і мають сенс тільки у нерозривній єдності словосполучення.

Встановлено також, що переклад фразеологічний одиниць вимагає у перекладача ґрунтовних знань, а також вміння визначати оптимальні способи їх перекладу за допомогою застосувань положень лінгвістичних методів. Аналіз також дозволив показати, що переклад художнього тексту вимагає від перекладача не лише глибокого розуміння мови джерела, але і вміння відтворити емоційну та естетичну складову оригіналу. Це завдання вимагає від перекладача високої майстерності та творчого підходу, оскільки художні тексти мають власну унікальну атмосферу та стиль, які потрібно передати в перекладачу.

Практичний розділ сфокусовано на дослідженні особливостей відтворення ідіоматичних виразів у художньому дискурсі з англійської мови українською.

Матеріалом для дослідження став текст повісті Е. Гемінґвея «Старий і море» та її переклад українською мовою М. Пінчевського. У перебігу аналізу, було виокремлено використання таких перекладацьких трансформацій для збереження прагматичних функцій ідіоматичних виразів у перекладі аналізованого твору: трансформація диференціації; трансформація перестановки; трансформація граматичної заміни; трансформація генералізації; трансформація модуляції; трансформація вилучення; трансформація описового перекладу. Встановлено також, що еквівалентний переклад ідіоматичних виразів та їх похідних є достатньо актуальним способом їх відтворення, зважаючи на кількість прикладів еквівалентного перекладу, які було виокремлено у тексті.

Статистичний аналіз показав, що еквівалентний переклад застосовано у 26% прикладів; трансформація диференціації використана у 23% прикладів; описовий переклад використано у 16% прикладів; трансформація перестановки використана у 12% прикладів; трансформація модуляції використана у 12% прикладів; трансформація граматичної заміни використана у 6% прикладів; трансформація генералізації використана у 3% прикладів; трансформація вилучення використана у 2% прикладів. Було зазначено, що адекватний переклад відіграє важливе значення при перекладі ідіом та їх похідних у перебігу відтворення художнього тексту, з огляду на те, що він дає змогу відтворити ті ідіоми та їх похідні, еквіваленти яких відсутні в українському ідіоматичному просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології. Харків: Вища школа, 1983. 134 с.

2. Англомовні елементи наукової праці: назва, анотація, резюме: A Practical Guide to Writing Research Paper Titles, Abstracts, Summaries : навчальний посібник / Харк. держ. акад. культури ; розробники : О. С. Частник, С. В. Частник. Харків: ХДАК, 2016. 78 с.

3. Архангельська А. М. Ономасіологічний аспект семантики фразеологічних одиниць з анатомічними компонентами в українській мові. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. Вип. 3. Донецьк: ДонНУ, 2008. С. 138.

4. Балахтар В. В. Адекватність та еквівалентність перекладу. URL: http://www.confcontact.com/20110531/fkbalahtar.htm (дата звернення: 20.10.2023)

5. Баран Я. А., Зимомря М. І. Теоретичні основи фразеології: навчальний посібник. Ужгород: Ужгородський державний університет, 1999. 176 с.

6. Баран Я.А. Фразеологія у системі мови. Київ, 1998. 32 с.

7. Бехта Іван Сучасні Напрями Вивчення Художнього Дискурсу. *Наукові записки Луганського національного університету імені Т. Шевченка. Збірник наукових праць,* 2011. Том №1 (33). С. 244–255.

8. Білоноженко В. М. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів. Київ: Наук. думка, 1989. 154 с.

9. Бобков В.О. Основні теоретичні засади контекстологічного, описового та варіаційного методів дослідження фразеології. *Наукові записки НУ «Острозька академія»,* 2016. Вип. 62. С. 368–371.

10. Борисова О. В. Трансформація вербалізації в англо-українському перекладі: автореф. дис. канд. філ. наук: 10.02.16. Київ, 2005. 20 с.

11. Будний В. Порівняльне літературознавство. Київ: Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 430 с.

12. Важеніна О. Фразеологізми з соматичним компонентом: семантичний та етнокультурологічний аспекти. *Донецький вісник наукового товариства ім. Т. Шевченка*, 2010. Вип. 28. С. 23–34

13. Верба, Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Посібник для перекладацьких відділень вузів. Вінниця: НОВА КНИГА, 2003. 160 с.

14. Воскобойник В. І., Бариш О. О. Основні підходи до вивчення англійських ідіом. *Proceedings of the 10th International Scientific and Practical Conference «Challenges in Science of Nowadays»,* 2022. Вип. 134. С. 207–210

15. Гнатюк Л. Я. Лінгвокультурний і функційно-прагматичний аспекти антропоцентричних фразеологізмів на матеріалі одно- і різноструктурних мов (української, російської, польської, англійської). *Лінгвістичні дослідження*, 2014. Вип. 37. С. 3–9.

16. Голуб О. М. Вивчення фразеологічних одиниць у курсі порівняльної типології англійської та української мов. *Нова філологія*, 2014. Вип. 63. С. 126–129.

17. Грабовецька О. С. Епітетна конструкція у художньому перекладі (на матеріалі української та англійської мов): автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.16. Київ, 2003. 22 с.

18. Григор'єва Т. Ю. Особливості використання фразеологічних модифікацій в англомовному публіцистичному тексті. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»,* 2017. Вип. 66. С. 27–29

19. Демецкая В. В. Адаптация как кросс-культурная и переводческая проблема. *Зб. праць та доп. Всеукр. наук.конф. «Актуальні проблеми філології та перекладознавства» (м. Хмельницький, 12-13 трав. 2005 р.)* Хмельницький, 2005. С. 148–150.

20. Довга В. М. Когнітивний аспект перекладу англійських ідіом з антропонімами. URL: http://194.44.152.155/elib/local/31.pdf (дата звернення: 15.10.2023)

21. Довідник англійських, німецьких та українських ідіом та виразів. [А.Д. Шерік, В.Я. Савічук, В.Ф. Старко]. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2005. 173 с.

22. Ернест Хемінгуей. Прощавай, зброє; Старий і море. Переклад з англійської: Володимир Митрофанов. Київ: Дніпро, 1974. 571 с.

23. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (на матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою). Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1989. 216 с.

24. Іванова А. Г. Проблема передачі індивідуального стилю у художньому перекладі. URL: http://www.dslib.net/sravnit-jazykoved/problema-peredachi-individualnogo-stilja-v-hudozhestvennom-perevode.html (дата звернення: 20.09.2023)

25. Карабін У. С. Модифікація фразеологізмів як стилістичний прийом у німецькомовному художньому дискурсі. *Іноземна філологія*, 2013. Вип.125. С. 62–69.

26. Клименко А. Ю. Ідіоми в Англійській мові (Idioms). URL: http://englishprofi.com.ua/%d0%bc%d0%b0%d1%82%d0%b5%d1%80%d1%96%d0%b0%d0%bb%d0%b8/idioms/ (дата звернення: 20.09.2023)

27. Ковганюк С. Практика перекладу. Київ: Дніпро, 1968. 276 с.

28. Козак Т. Б. Адекватність та еквівалентність перекладу. *Наукові записки*, 2015. Вип. 59. С. 56–57

29. Коломийська І. Особливості вживання фразеологічних одиниць ц німецькомовному газетному тексті: гендерний аспект: дис. канд. наук: Чернівці-Запоріжжя, 2018. 272 с.

30. Комар Л. Фразеологія як наука та її предмет дослідження. *Молодь і ринок*, 2011. Вип. № 3. С. 128–132.

31. Коптілов В. В. Актуальні питання українського художнього перекладу. Київ: Дніпро, 1971. 132 с.

32. Корнєва З. Ономастичний компонент у складі англійських фразеологічних одиниць та його відтворення в українському перекладі. *Молодий вчений,* 2018. Вип. № 11 (63). С. 321– 326.

33. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця. «Нова Книга», 2003. 448 с.

34. Костусяк Н. М. Структура міжрівневих категорій сучасної української мови. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 452 с.

35. Кравець К. Ю. Англомовні абревіатури в контексті євроінтеграції України та способи їх перекладу українською мовою. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 2016. Вип. №2. С. 61–64.

36. Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури. 2009. 303 с.

37. Матвієнків О. С. Особливості функціонування фразеологічних одиниць у художньому тексті. *Вісник Львівського університету*., 2013. Вип. 21. С. 37–43.

38. Мізін К. І. Усталені порівняння англійської, німецької, української та російської мов в аспекті зіставної лінгво культурології: автореф. дис. д-ра філол. наук: 10.02.17. Київ: Київський нац. лінгв. ун-тет, 2012. 33 с.

39. Мірам Г.Е.: та ін. Основи перекладу: курс лекцій. Київ: Ельга, Ніка-Центр, 2003. 240 с.

40. Мойсеєнко Л. Теоретико-методологічні засади досліджень фразеологічних одиниць. *Наукові записки,* 2013. Вип. 34. С. 159-162.

41. Недосека А.М., Косенко Ю.В. Аксіологічні характеристики фразеологізмів в англомовному художньому дискурсі. *Філологічні трактати,* Том 7. 2015. Вип. № 3. С. 74–81.

42. Некряч Т., Довганчина Р. Г. Відтворення у перекладі мовного спектру Ернеста Хемінгуея в рамках ідіостилю. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : зб. наук. пр. / ред. Н. Корбозерова. Київ : Логос, 2008. 420 с.

43. Некряч Т.Є., Чала Ю.П. : Через терни до зірок: труднощі перекладу художніх творів: навчальний посібник. Вінниця: Нова книга, 2008. 200 с.

44. Новікова К. О. Методи відтворення стилістичних фігур і тропів у процесі перекладу художніх текстів. *Одеський лінгвістичний вісник,* 2016. Вип. № 7. С. 272– 276

45. Онкович Г. О. Фразеологізмі як національно-культурний компонент. *Дивослово*, 1999. Вип № 4. С. 35–46

46. Осташова О. Особливості реалізації категорії оцінки в художньому англомовному дискурсі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія*, 2014. Вип. 1. С. 160–163.

47. Пемпусь Т. С. Метафора: Теоретико-літературний аспект. *Вісник ЖДУ ім. І. Франка,* 2006. Вип. 26. С. 117 – 121

48. Переломова О. С. Інтертекстуальність як системо твірна текстово дискурсивна категорія URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_34_10. (дата звернення: 05.11.2023)

49. Пермінова А. О. Вимоги до поетичного перекладу. *Науковий вісник,* 2008. Вип. № 4. С. 330–335.

50. Петрасова С. В. Сучасні інформаційні технології в лінгвістиці: навч. посібник, Харків: НТУ «ХПІ», 2020. 124 с.

51. Прадід Ю. Ф. Фразеологічна ідеографія (проблематика досліджень). Київ: Сімферополь, 1997. 252 с.

52. Приходько В.Б. Проблеми іншомовної рецепції та інтерпретації фразеологізмів. *Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля*, 2015. Вип. № 1. С. 176–180.

53. Романенко Н. В. Еволюція засвоєння спадщини Е. Хемінгуея через українські переклади як соціально детермінований процес. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія.* Одеса, 2016. Вип. 25, Т. 1. С. 129–132.

54. Селіванова О. О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти): монографія. Київ – Черкаси: Брама, 2004. 276 с.

55. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.

56. Сидорук Г.І. Основи перекладознавства. Київ: Кондор, 2009. 284 с.

57. Сітко А.В., Струк І.В. Адекватність і еквівалентність у перекладі мовних особливостей. URL: http://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/24368/1/Адекватность_і_еквівалентність_у_перекладі_мовних.PDF (дата звернення: 20.09.2023)

58. Скиба М. Є. Актуальні проблеми філології та перекладознавства : зб. наук. пр. Хмельниц. нац. ун-т, Ф-т міжнар. відносин. Хмельницький: ХмЦНІІ, 2005. 82 с.

59. Скоробагатько Н. О. Концептуалізація фразеологічного соматичного коду в східнослобожанських ісхідностепових говірках: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Луган. нац. ун-тім. Т. Шевченка. Луганськ, 2009. 20 с

60. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови. Київ: Наукова думка, 1973. 279 с.

61. Сопилюк Н. М. Переклад як особливий вид міжмовної та міжкультурної комунікації. URL: http://tractatus.sumdu.edu.ua/ru/sopilyuk-n-m-pereklad-yak-osobliviy-vid-mizhmovnoyi-ta-mizhkulturnoyi-komunikatsiyi/ (дата звернення: 05.11.2023)

62. Старий і море. URL: https://uabook.com.ua/wp-content/uploads/2022/10/hemynguej-ernest.-staryj-y-more-royallib.com_removed.pdf (дата звернення: 05.11.2023)

63. Ткачук Т. І. Перекладацькі адаптивні стратегії у сучасній транслятолгії як механізм адекватної передачі комунікативно-прагматичного значення. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v24/part_2/41.pdf (дата звернення: 20.09.2023)

64. Тодоров Ц. Вступ до правдоподібного. Поняття літератури та інші есе. Київ: Києво-Могилянська академія, 2006. 162 с.

65. Ужченко В. Д. Українська фразеологія: навчальний посібник. Харків: Основа, 1990. 167 с.

66. Ужченко В. Д. Фразеологія української мови. Київ: Знання, 2007. 494 с.

67. Фразеологія перекладів Миколи Лукаша: словник-довідник / укл. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. Київ: Довіра, 2002. 735 с.

68. Фурт Д. В. Способи перекладу термінів українською мовою з англійської. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/koloiz,+272-281.pdf (дата звернення: 20.10.2023)

69. Чернова Ю. В. Алієва Ф. С. Кизи Особливості перекладу метафор (на прикладі українських перекладів романів Агати Крісті). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 2021. С. 125–129.

70. Шитик Л. Частково фразеологізовані складні речення підрядно-сурядного типу в українській мові. *Українська мова*, 2013. № 2. С. 13–28.

71. Яблочнікова В. О. Перекладацька адекватність та еквівалентність. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v38/part_1/46.pdf (дата звернення: 06.10.2023)

72. Якимчук А. П. Лінгвокультурна комунікація як випробовування для перекладача. URL: http://eprints.zu.edu.ua/2023/1/17.pdf (дата звернення: 20.09.2023)

73. Bally Ch. Traite de stylistique francaise, v. I. Ed. 2. Heodelberg, 1921. P. 67–68.

74. Burger H., Buhofer A., Sialm A. Handbuch der Phraseologie. Berlin/New York: Walter de Gruyter, 1982. 448 p.

75. Cacciari C., Tabossi P. Idioms: Processing, Structure, and Interpretation. New Jersey: Lawrence ErlbaumAssociates, Inc, 1993. 189 p.

76. Cowie A. Phraseology: Theory, Analysis and Applications. Oxford: Clarendon Press, 1998. 227 p.

77. Cowie A. Oxford Dictionary of Current Idiomatic English. Oxford: Oxford Universtiy Press, 1985. 257 p.

78. Cruse A. Lexikologie / Lexicology. 2. Halbband. – Berlin: De Gruyter Mouton Verlag; Auflage: XVI, Seite 943–1944., 2005. 1018 p.

79. Dijk, van T. A. Studies in the Pragmatics of Discourse. Mouton. Hague, 1981. XII. 331 p.

80. Fernando Ch. On Idiom: Critical Views And Perspectives. *Exeter Linguistic Studies*, 1981. P. 18–48.

81. Gibbs R.W. Why Idioms Are Not Dead Metaphors. Idioms: Processing, Structure and Interpretation. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 1993. P. 57–77.

82. Glucksberg S. Idiom Meanings and Allusional Content. Idioms: Processing, Structure and Interpretation. NewJersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 1993. P. 3–26.

83. Glucksberg S. Understanding Figurative Language: From Metaphor to Idioms. Oxford: Oxford University Press, 2001. 186 p.

84. Hemingway E. The Old Man and the Sea (Old Man & the Sea Tr). Scribner, 1983. 127 p.

85. Hemingway E. The old man and the sea. URL: https://gutenberg.ca/ebooks/hemingwaye-oldmanandthesea/hemingwaye-oldmanandthesea-00-h.html (дата звернення: 06.11.2023)

86. Kavka S. A Book on Idiomatology. Žilina: University of Žilina, 2003. 253 p.

87. Kvetko P. English Lexicology in Theory and Practice. Trnava: Univerzita Sv. Cyrila a Metoda, 2009. 30–39 p

88. Lakoff G. Metaphors We Live by. Chicago: The University of Chicago Press,1980. 242 p.

89. Linguistic Studies of Text and Discourse, ed. Jonathan Webster, Continuum International Publishing. 2002. 301 p.

90. Makkai A. Idiom Structure in English//Series maior 48. Hague: Mouton, 1972. 371 p.

91. Roos E. Idiom und Idiomatik: Ein sprachliches Phänomen im Lichte der kognitiven Linguistik und Gestalttheorie. Aachen: Shaker Verlag, 2001. 368p.

92. Sechehaye A. Essai sur le structure logique de la phrase. Paris, 1926. 253 p.ris, 1926. 253 p.

93. Seidl J., McMordie W. English Idioms and How to Use Them. Oxford: Oxford University Press, 1978. 268 p.

94. Servel S. P. A cognitive approach to the role of body parts in the conceptualization of emotion metaphors. *Epos: Revista de filologна. Madrid: Uned,* 2001. № 17. P. 245–260.

95. Specialized translation from a cognitive-discursive perspective. Kyiv, 2015. 560 p.

96. Stoyanova I. Semantic Aspects of English Body Idioms. Diss. IRIM Chisinau, 2009. 126 p.